

HE 101/2024 vp
Ilmastoasiantuntija Edda Sundström
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
YmV 23.10.2024

Asia: [Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rakentamislain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi](#)

Lakialoitteet:

[LA 20/2024](#)

[LA 21/2024](#)

Yleisesti

Luonnonsuojeluliitto ei tue ehdotusta supistaa rakennusten hiilijalanjäljen sääntelyn soveltamisalaa, mikä rajaisi pientalot, laajennukset ja laajamittaiset korjaukset sääntelyn ulkopuolelle. Tämä heikentäisi päästövähennystavoitteiden saavuttamista, sillä rakentamisen ilmastovaikutuksia ei mitattaisi tai ohjattaisi kattavasti. Lisäksi liitto korostaa, että ilmastaselvitys tulisi tehdä jo rakentamislupavaiheessa ja että hiilijalanjäljen raja-arvojen on oltava riittävän tiukat, jotta se tukee vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista. Yleisesti liitto huomauttaa, että lakiin ehdotetut heikennykset sekä ilmastovelvoitteiden supistaminen tulevat vaikeuttamaan rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) toimeenpanoa.

Luonnonsuojeluliitto ei kannata lakialoitteen (LA 20/2024) ehdotusta rakentamisjärjestyksen ohjausvaikutuksen heikentämisestä eikä lakialoitetta (LA 21/2024) rajata yhdistysten valitusoikeutta poikkeamisluvasta sekä rakentamisluvasta. Valitusoikeuden rajaaminen vain hankkeen välittömässä vaikutuspiirissä oleville ei mahdollista ympäristöön liittyvien yleisten etujen ajamista tehokkaasti.

Ilmastaselvityksen ja hiilijalanjälkilaskennan soveltamisala

On positiivista, että lakiesitystä päätettiin lausuntopalautteen perusteella tarkentaa siten, että ilmastaselvityksen soveltamistalaan lisättiin lämmitetyltä nettoalaltaan yli 1 000 neliömetrin suuruiset varistorakennukset, liikenteen rakennukset, uimahallit ja jäähallit. Liitto on kuitenkin pettynyt, että esityksen mukaan rakennusten hiilijalanjäljen sääntelyn soveltamisalaa supistettaisiin siten, että soveltamisalasta poistuisivat esimerkiksi pientalot ja laajamittaisesti korjattavat rakennukset. Ilmastaselvityksen laatimisvelvoite ei koskisi myöskään laajennuksia. Luonnonsuojeluliitto ei kannata sääntelyn soveltamisalan supistamista.

Soveltamisalan supistamisen ilmastovaikutukset

Esityksessä todetaan, etteivät soveltamisalan muutokset vaikuttaisi merkittävästi rakentamislain alkuperäisten kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistavoitteiden saavuttamiseen, ja että myönteisten ilmastovaikutusten suuruus riippuu keskeisesti valituista hiilijalanjäljen raja-arvoista ja niiden päivittämisen tahdista. On totta, että raja-arvoilla on suuri vaikutus, ja sen tulee olla riittävän tiukka, jotta se aidosti tukee vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista. Soveltamisalan supistamisella on

kuitenkin väkisinkin kielteisiä vaikutuksia päästövähennysten kannalta. Rakennuksen ilmastaselvitystä ja vähähiilisyyden arviointimenetelmää koskevalla sääntelyllä edistetään siirtymistä vähähiiliseen rakentamiseen. Soveltamisalan supistaminen hidastaa tätä kehitystä niiden rakennusten osalta, jotka jäävät sääntelyn ulkopuolella. On huomattavasti haastavampaa vähentää rakennusten päästöjä, jos niitä ei mitata tai seurata yhtenäisellä tavalla.

Pientalot

Pientalojen sisällyttäminen ilmastaselvityksen velvoittavan sääntelyn piiriin olisi tärkeää, jotta saadaan tietoa omakotitalouksien aiheuttamista kasvihuonepäästöistä. Kuten myös esityksessä todetaan, rajaukset ilmastaselvityksen ja rakennustuoteluettelon laatimisveloitteeseen saattavat viestittää hankkeeseen ryhtyville, ettei tiettyjen rakennustyyppien vähähiilisyyteen ja materiaalitehokkuuteen tarvitsisi kiinnittää huomiota. Kun rakennuksen elinkaaresta aiheutuvia päästöjä ei arvioida ja tehdä näkyviksi, tietoisuus niistä ei lisäännä ja hankkeiden vähähiilisyyden ohjaus vaikeutuu.

On myös huomionarvoista, että pientaloja rakennetaan lukumääräisesti paljon, ja että juuri pientalojen kohdalla kansalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa rakentamisen ja asumisen ilmastovaikutuksiin. Omakotiliiton [kyselyssä](#) 75% vastanneista kannatti uusien pientalojen hiilijalanjälkitietoa. Lisäksi on huomioitava, että myös pientalot ovat osa rakennusten energiatehokkuusdirektiivin eli EPBD:n soveltamisalaa. Siten myös pientaloilta tullaan vastaisuudessa edellyttämään ilmastovaikutusten seurantaa. Luonnonsuojeluliitto suosittaa, että pientalot sisällytetään jo tässä vaiheessa sääntelyn piiriin.

Esityksessä todetaan, että pientalojen rakentamisen kustannukset ovat syy niiden poisrajaamiselle soveltamisalan piiristä. Luonnonsuojeluliitto kuitenkin huomauttaa, että hallituksen esityksen eduskunnalle rakentamislainsäädäntöön ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2022 vp) mukaan suurin osa talovalmistajista laskee valmistamiensa pientalojen hiilijalanjäljen jo nyt, ja ilmastotieto nähdään markkinoinnin kannalta hyödyllisenä. HE:ssä on arvioitu ettei ilmastaselvitys aiheuttaisi vaikutuksia kotitalouksille, koska talotehdas tai suunnittelija itse laatisi selvityksen osana hanketta. Omakotitalojen ilmastotieto on nähty hyödyllisenä, jotta omakotitaloudet voisivat tehdä ilmastomyönteisiä ratkaisuja. Ilmastaselvitysten avulla voidaan ohjata energiankulutuksen optimointiin, jolla voidaan alentaa rakennuksen käytön aikaisia kustannuksia rakennuksen omistajalle (HE 139/2022 vp, s. 48-49).

Suomen luonnonsuojeluliitto pitää mahdollisena vaihtoehtoa sisällyttää pientalot velvoittavan sääntelyn piiriin porrastetusti. Tällöin voitaisiin muun muassa turvata asiantuntijoiden riittävän osaamisen edellytykset myös suurkaupunkien ulkopuolella.

Korjausrakentaminen ja laajennukset

Pientalojen lisäksi myös laajamittaisten korjausten sekä laajennusten poissulkeminen sääntelyn piiristä heikentää rakentamislain positiivisia ilmastovaikutuksia. Viime vuosina korjausrakentaminen on muodostanut noin puolet koko rakentamisen volyymista. Kasvu on ollut jo pitkään suhteellisen tasaista ja sen odotetaan jatkuvan vielä useita vuosia. Yksittäisissä kaupungeissa korjausrakentamisen päästöt voivat vuositasona ylittää uudisrakentamisen päästöt: Turku, Tampere ja Helsinki ovat selvittäneet korjausrakentamisen päästöjä analysoimalla tekoälyn avulla vuoden 2022 rakennuslupatietonsa. [Selvityksen](#) mukaan korjausrakentamisen päästöt olivat kyseisissä kaupungeissa 1,4 - 1,7-kertaiset uudisrakentamiseen verrattuna.

Korjaushankkeiden jättäminen ilmastaselvitysten ulkopuolelle tarkoittaa, että merkittävä ja jatkuvasti kasvava osa rakentamisen päästöistä jää sääntelyn ulkopuolelle. Luonnonsuojeluliitto kannustaa sisällyttämään sekä laajamittaiset korjaukset että laajennukset sääntelyn piiriin.

Kuten myös esityksessä todetaan, ilmastaselvitys- ja materiaaliselostevelvoitteen poisto laajamittaisten korjausten osalta vaikuttaa siten, että eri toimijoiden tieto rakennusten korjaustöiden ilmastovaikutuksista ei lisäännä siinä laajuudessa, kuin alkuperäisen rakentamislain valmistelussa on arvioitu. Velvoite laatia ilmastaselvitys myös laajamittaisen korjausrakentamisen hankkeissa puolestaan mahdollistaisi tiedon keräämisen olemassa olevasta rakennuskannasta ja sen päästöistä, mikä helpottaisi tulevan [EPBD:n alaisen rakennusten perusparannussuunnitelman](#) tekoa. Koska hiilijalanjäljen raja-arvon huomioiminen tulee joka tapauksessa rutiiniksi uusien rakennusten suunnittelutyössä, vastaavilla suunnitteluohjelmistoilla voidaan vastaavasti huomioida hiilijalanjälki myös korjausrakentamisen kohteissa.

Hiilijalanjäljen raja-arvo

Luonnonsuojeluliitto yhtyy esityksen toteamukseen siitä, että lain myönteisten ilmastovaikutusten suuruus riippuu keskeisesti valituista hiilijalanjäljen raja-arvoista ja niiden päivittämisen tahdista. On siis ensisijaisen tärkeää, että raja-arvo on riittävän tiukka, jotta se aidosti tukee vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista. Luonnonsuojeluliitto myös huomauttaa, että raja-arvoasetuksen yhteydessä tulee asettaa myös päästövähennyspolku, eli raja-arvon laskeminen ainakin 2035 asti.

Luonnonsuojeluliitto on huolissaan esityksen 38 a § kohdasta, jonka mukaan raja-arvoa annettaessa voidaan ottaa huomioon erityistilanteet, joissa raja-arvon alittaminen on haastavaa. Raja-arvosta ei tulisi joustaa, tai vähintään näiden erityistilanteiden pitäisi olla hyvin tiukasti ja selkeästi määriteltäviä. Esityksestä ei myöskään selviä mitä 'huomioon ottaminen' käytännössä tarkoittaa.

Luonnonsuojeluliitto kannattaa raja-arvon nostamista omaksi pykäläkseen.

Ilmastaselvityksen ajankohta

Esitykseen on tehty lausuntokierroksen jälkeen muutos, jonka mukaan ilmastaselvitys tulisi laatia ja raja-arvo todentaa vasta loppukatselmusvaiheessa eikä rakentamislupavaiheessa. Luonnonsuojeluliitto ei pidä tätä muutosta kannatettavana. Ilmastaselvityksen tekeminen rakentamislupavaiheessa mahdollistaisi vähähiilisyyden paremman huomioimisen ennakoivasti ja koko rakentamisprosessin ajan. Jos suunnitelma laaditaan vasta katselmusvaiheessa, on todennäköistä että suurempi osa rakennuksista ylittää asetetun hiilijalanjäljen raja-arvon, jolloin jo valmiiseen rakennukseen on tehtävä muutoksia. Muutoksia materiaaleihin ja muihin ratkaisuihin on paljon järkevämpää sekä kustannustehokkaampaa tehdä suunnitteluvaiheessa. Vaikka rakennustuoteluettelo onkin vaadittava jo rakentamislupaa haettaessa, ei rakennustuoteluettelo yksin kerro rakennuksen hiilijalanjäljestä riittävästi.

Rakennuspaikan hiilijalanjälki ja -kädenjälki osaksi ilmastaselvitystä

Suomen luonnonsuojeluliitto yhtyy esityksen ehdotukseen siitä, että myös rakennuspaikan hiilijalanjälki ja -kädenjälki huomioidaan osana ilmastaselvitystä. Rakennuspaikan vähähiilisyyden arviointi on tärkeää, sillä se kytkee hankkeen ilmastovaikutukset maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen ilmastovaikutusten arviointiin. Tämä on merkittävä rajapinta ja siihen on kiinnitettävä huomiota.

Materiaaliselosteesta rakennustuoteluettelo

Rakennustuoteluettelon laatimisvelvoitetta esitetään supistettavaksi vastaavalla tavalla kuin ilmastaselvitystä. Luonnonsuojeluliitto huomauttaa 39 §:stä, että materiaaleja koskevat tiedot ovat olennaisia niiden uudelleenkäytön ja siten luonnonvarojen riittävyyden kannalta. Rakennusmateriaalien osuus rakennuksen elinkaaren aikaisista kasvihuonekaasupäästöistä on merkittävä. Luonnonsuojeluliitto huomauttaa, että osana EPBD:n kansallista implementaatiota jäsenmaiden on otettava huomioon rakennusten ilmastovaikutukset koko elinkaaren osalta, huomioiden myös rakennusmateriaalit. Jäsenmaiden on toimitettava 2027 mennessä etenemissuunnitelma, jossa esitetään miten “kaikkien uusien rakennusten kumulatiivista elinkaarenaikaista ilmaston kokonaislämmitysvaikutuspotentiaalia (total cumulative lifecycle global warming potential, GWP) koskevat raja-arvot otetaan käyttöön, sekä asetettava tavoitteita uusille rakennuksille vuodesta 2030 alkaen. Suppeamman rakennustuoteluettelon edellyttäminen materiaaliselosteen sijaan tulee vaikeuttamaan EPBD:n velvoitteiden täyttämistä lähivuosina.

Esityksen taloudelliset vaikutukset

Ilmastaselvityksen ja hiilijalanjälkilaskennan soveltamisalan supistamisen todetaan esityksessä olevan merkittävä kustannuksia vähentävä toimi. On kuitenkin huomioitava, että toimen taloudelliset vaikutukset eivät ole kokonaisuudessaan positiivisia.

Julkisen talouden kohdalla esityksessä todetaan, että muutosehdotukset eivät aiheuta merkittäviä vaikutuksia. Luonnonsuojeluliitto kuitenkin huomauttaa, että koska tehdyt muutokset heikentävät huomattavasti Suomen mahdollisuuksiin saavuttaa ilmastotavoitteensa, on välillinen negatiivinen vaikutus julkiseen talouteen huomattava. Lisäksi, kuten myös esityksessä todetaan, ilmastaselvityksen laatimisvelvoitteen rajaukset tulevat hidastamaan uusien vähähiilisten innovaatioiden kehitystä esimerkiksi pientolarakentamisen sektorilla ja laajamittaisesti korjattavien rakennusten osalta. Luonnonsuojeluliitto toteaa, että esityksen taloudelliset vaikutukset ovat pääosin negatiivisia.

Yritysten näkökulmasta hallituksen esityksessä vähähiilisyyden vaikutukset rakennustuoteteollisuuteen on arvioitu merkittäviksi ja uusia innovaatioita tukeviksi (HE 139/2022 vp, s. 46). Nykyinen hallitusohjelma on peräänkuuluttanut innovaatioita ilmastomuutoksen hillinnässä. Ehdotus on siten ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa.

Puhtaan siirtymän sijoittamisluvan edellytykset

On hyvä, että esitykseen on lausuntopalautteen perusteella esitykseen on lisätty pykälät puhtaan siirtymän sijoittamisluvan edellytyksistä 46 a §, kuulemisesta ja tiedottamisesta 63 a §, lausunnosta 67 a §, vaikutusten arvioinnista 75 a § ja valitusoikeudesta 179 a §. Esityksessä todetaan, että puhtaan siirtymän sijoittamislupa nopeuttaa ilmastomuutoksen torjuntaa vihreän teollisuuden myötä. Liitto yhtyy tähän toteamukseen mutta muistuttaa, että ilmastohyödyt eivät saa tapahtua luonnon kustannuksella. Erityisesti puhtaan siirtymän sijoittamisluvassa on kysymys alueellisia vaikutuksia omaavista teollisista hankkeista, joiden ympäristövaikutukset voivat olla merkittäviä, ja jotka tulee arvioida perusteellisesti. Merkittävä hanke voi vaikutuksiensa ja infrastruktuurin takia vaatia laajempaa kaavallista ohjausta. Pykälän vaikutuksia tulee seurata.

Muutoksista valitusoikeuteen (179 – 183 §)

Hallituksen esityksessä on ehdotettu valitusoikeuden kaventamista, jota kutsutaan luonnoksessa valitusoikeuden “selkeyttämiseksi”.

Muutoksenhakuun tehtiin muutoksia jo hallituksen esityksessä eduskunnalle rakentamislainsäädännön ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2022 vp). Tuolloin valitusoikeutta kavennettiin purkamis- ja rakentamislupien (siltä osin kuin jälkimmäiset antoivat luvan purkaa) osalta siten, ettei purkamislupa kuulunut enää kunnallisvalituksen piiriin. Tällä haluttiin selkeyttää oikeustilaa, turvaten kuitenkin kansalaisten vaikutusmahdollisuudet kulttuuriympäristön kannalta tärkeissä kohteissa laajentamalla muutoksenhakuoikeutta ympäristöjärjestöille, ELY-keskukselle ja museovirastolle. Vaikutusmahdollisuuksien turvaamisen lisäksi on asiantuntijapainotteisella muutoksenhaulla haluttu varmistaa, ettei suojelun arvoisia rakennuksia pureta ennen kuin niiden suojelukysymys on ratkaistu (HE 139/2022 vp, s. 261-263).

Nyt käsillä oleva hallituksen esitys osoittaa puutteellisuutta sen vaikutusten arvioinnin osalta. Valitusoikeuteen tehtyjen muutosten ympäristö- tai yhteiskunnallisia vaikutuksia ei ole arvioitu vaikka näillä muutoksilla voi olla merkittäviä vaikutuksia suojelun arvoisten rakennusten säilymisen näkökulmasta.

Esityksessä on tuotu ilmi, että esimerkiksi museoviranomaisten toiminta vaikeutuisi. Hallituksen esityksessä HE 139/2022 vp katsottiin museoviraston valitusoikeus perustelluksi esimerkiksi korjaamistilanteissa, joissa olemassa olevaa suojelun piirissä olevaa rakennusta esimerkiksi laajennetaan taikka siihen tai sen yhteydessä suojeltuun välittömään ympäristöön tehdään muutoksia, jotka vaikuttavat suojelun perusteena olevien arvojen säilymiseen (HE 139/2022 vp, s. 261). Museoviraston tehtäviin kuuluu kulttuuriperinnön ja -ympäristön suojelusta vastaavana asiantuntijaviranomaisena toimiminen. Valitusoikeuden poistaminen museoviranomaisilta voi vaarantaa rakennussuojelun kohteena olevien, paikallisesti merkittävien, rakennusten suojelun tason. Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta vuonna 2013 tehdyn arvioinnin mukaan korjausrakentamisen viranomaisohjaukseen kunnilla ei yleensä ole käytettävissä rakennusten ja kaupunkikuvan kulttuurihistoriallisten, arkkitehtonisten ja rakennussuojelutavoitteiden arviointiin koulutettua henkilökuntaa [3, s. 186-187.] Nyt ehdotettu valitusoikeuden kaventaminen johtaa väistämättä rakennussuojelun eriarvoistumiseen. Rakennusten suojelu olisi jatkossa riippuvainen naapurien aktiivisuudesta, sekä virkamiesten osaamisesta joka kunnissa on tutkimusten mukaan vaihtelevaa ja paikoittain myös puutteellista.

Muutosehdotuksella aiotaan kaventaa myös järjestöjen valitusoikeutta (179 §, 182 §). Perustuslain 20 §:ssä säädetään ympäristöperusoikeudesta. Pykälän 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Hallituksen esityksen eduskunnalle perustuslakien perussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp) mukaan säätämällä vastuun kuulumisesta kaikille on haluttu korostaa sitä, että ympäristönsuojelu edellyttää laaja-alaista yhteistyötä eri tahojen kesken (s. 66).

Osallistumis- ja vaikuttamisoikeudet on turvattu perustuslailla. Kansanvaltaisuusperiaatteen mukaan kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen (PL 2.2 §). Hallituksen esityksen mukaan säännöksellä korostetaan yksilön osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien tärkeyttä, jotka tulee turvata yhteiskunnallisen toiminnan eri tasoilla. Säännöksen on tarkoitus ilmaista se periaate, etteivät yksilön mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen voi kansanvaltaisessa yhteiskunnassa rajoittua pelkästään mahdollisuuteen äänestää vaaleissa. Vaikka ehdotuksen taustalla on vahva poliittinen tahtotila luvituksen selkeyttämisestä, tulee kuitenkin muistaa, ettei äänestyksin valittu eduskunta, joka pyrkii ilmentämään kansan mielipidettä, riitä turvaamaan osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia.

Viranomaisten turvaamisvelvoitteesta ympäristöperusoikeuden toteutumiseksi säädetään lisäksi perustuslain 20 §:n 2 momentissa, jonka mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Säännös on kohdennettu ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan (HE 309/1993 vp, s. 66). Hallituksen esityksen mukaan säännös merkitsee myös perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseksi siten, että ihmisten vaikutusmahdollisuuksia omaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon laajennetaan. Käsillä olevassa luonnosehdotuksessa suunta on täysin päinvastainen eikä sen suhdetta nykyisten tai tulevien sukupolvien perusoikeuksiin ole luonnoksessa arvioitu kattavasti.

Suomen luonnonsuojeluliitto muistuttaa myös siitä, että hallituksen esityksessä eduskunnalle rakennuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 139/2022 vp) on arvioitu valitusten vähenevän jopa 10 %. Se on laskennallisesti noin yhden henkilötyövuoden verran lupien kokonaismäärän pienentymisen myötä (HE 139/2022 vp, s. 81). Hallituksen esityksessä HE 139/2022 vp on esitetty lukuisia muitakin arvioita siitä, kuinka luvitus tulee sujuvoitumaan viranomaisessa muiden muutosten myötä. Näitä muutosarvioita ei kuitenkaan ole huomioitu käsillä olevassa luonnoksessa.

Luonnoksessa oli vedottu perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 33/2006 vp. Huomionarvoista on kuitenkin, että tuolloin perustuslakivaliokunta käsitteli kysymystä, rikkooko perusoikeuksia muutoksenhakuoikeuden poistaminen, mikäli esimerkiksi rakennuslupa on ratkaistu jo lainvoiman saaneella asema- tai yleiskaavalla. Perustuslakivaliokunta korosti, että näissä tilanteissa valittajalla on ollut mahdollisuus hakea muutosta yleis- tai asemakaavaan. Toisin sanoen kyse ei ole siitä, että osallistumis- ja valitusoikeuksien kaventaminen elinympäristön osalta olisi systemaattisesti perustuslain mukaista, vaan se oli sitä tässä nimenomaisessa tapauksessa. Perustuslakivaliokunta oli lausunnossa korostanut myös perustuslakivaliokunnan aiempaa näkemystä siitä, että valiokunta on pitänyt tärkeänä, että MRL:n muutoksenhaku oikeus säilyy laajana (PeVL 38/1998 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on kyseisessä lausunnossa korostanut sitä kuinka todellisia yksilön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet käytännössä ovat (PeVL 38/1998 vp, s. 2). Nyt käsillä olevasta esityksestä käy ilmi, että yksilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet muuttuvat käytännössä olemattomiksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta, kuten jo aiemmin on tuotu ilmi. Luonnonsuojeluliitto katsoo, ettei valitusoikeuksien poiston osalta ole toimittu suhteellisuusperiaatteen mukaisesti.

Näistä syistä Luonnonsuojeluliitto vaatii, että ehdotetut muutokset museoviranomaisten ja järjestöjen valitusoikeuden kaventamiseksi tulee poistaa (179 – 182 §). Lisäksi uudessa 183.2 §:ssa maisematyöluvan valitusoikeus tulee olla myös järjestöillä. Näin nekin voisivat valvoa esimerkiksi että toiminta todella on kaavan mukaista.

LA 20/2024 vp: lakialoite laiksi rakentamislain 17 §:n muuttamisesta

Luonnonsuojeluliitto ei kannata lakialoitteen ehdotusta rakentamisjärjestyksen ohjausvaikutuksen heikentämisestä. Suunnitelmallinen ja sopiva rakentaminen on kunnan maankäyttövallan tehokkaan käyttämisen kannalta olennaista. Kunnan vastuulla on järjestää alueensa maankäyttö lain minimivaatimukset täyttämällä tavalla. Kuntien vastuulla on julkisen vallan käyttäjänä myös huolehtia omalta osaltaan hyvän elinympäristön ja kulttuuriarvojen sekä luontoarvojen säilyttämisestä ja ympäristön tilan parantamisesta. Ei ole tarkoituksenmukaista rajoittaa kuntien liikkumavaraa mahdollisuutta suunnitella maankäyttöä muuttamalla rakentamislain 17 §:ää.

LA 21/2024 vp: lakialoite laiksi rakentamislain 180 §:n muuttamisesta

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että lakialoitteen ehdotus rajata yhdistysten valitusoikeus poikkeamisluvasta sekä rakentamisluvasta suunnittelutarvealueelle sijoittuvan rakennuspaikan osalta vain sellaisiin hankkeisiin, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia, on haitallinen.

Lakialoitteessa esitetään, että yhdistysten valitusoikeutta koskeva 180 §:n 7 kohta tulisi nykymuodossaan poistaa ja korvata uudella 2 momentilla. Pykälän muut kohdat tarjoavat hankkeen välittömässä vaikutuspiirissä oleville edelleen mahdollisuuden hakea päätökseen muutosta. Edelleen lakialoitteessa perustellaan, että ei ole tarkoituksenmukaista ulottaa valitusoikeutta luonnon- tai ympäristönsuojelun edistämiseksi perustetuille yhdistyksille sellaisissa päätöksissä, joilla ei ole tosiasiallisesti merkittäviä vaikutuksia luonto- tai ympäristöarvoihin tai näiden suojeluun.

Luonnonsuojeluliitto katsoo, että käsitys ympäristövaikutusten arviointimenettelystä sopivana mittarina erilaisten rakennushankkeiden luonto- ja ympäristövaikutuksille ei saa tukea käytännön elämästä. Suuri joukko hankkeita, joilla on haitallisia ympäristövaikutuksia, jää nytkin YVA-menettelyn ulkopuolelle, koska kynnyksenä on sana ”merkittävä”. Paikallisesti haitallisia ympäristövaikutuksia voi syntyä rakentamisen kontekstissa esimerkiksi vesien kannalta huonosti sijoitetun rakennuksen myötä.

Kysymys on joka tapauksessa poikkeamisluvasta, eli poikkeamisesta rakentamisen sääntelyn perustasosta. Tästä syystä on erityisen perusteltua, että poikkeamisen edellytykset on mahdollista haastaa. Muutoksenhakumahdollisuuden kaventaminen tässä yhteydessä olisi hyvän hallinnon periaatteiden ja oikeusturva toteutumisen kannalta haitallista.

Käytännön osoitus poikkeamisen muutoksenhaun tärkeydestä on erittäin laaja korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntö, joka koskee nimenomaan lainmukaisten poikkeamisten rajankäyntiä. Tämä osoittaa, että poikkeamisen edellytysten soveltaminen käytännössä ei ole yksiselitteistä tai helppoa. Esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton piirien ja yhdistysten valitukset poikkeamisluvista ovat menestyneet erittäin hyvin oikeudessa, mikä osoittaa valitusoikeuden tarpeellisuuden ja sen, että ilman yhdistysten valitusoikeutta on vaara, että lainvastaiset päätöksentekokäytännöt yleistyvät. Ympäristön kannalta vahingollisista poikkeamispäätöksistä on jatkossakin tärkeää olla mahdollisuus valittaa, jotta laissa säädetty ympäristönsuojelun taso sekä luonnonsuojelun tavoitteet on mahdollista toteuttaa. Valitusoikeuden rajaaminen vain hankkeen välittömässä vaikutuspiirissä oleville ei mahdollista yleisemmän ympäristön intressin ajamista tehokkaasti.

Lisätietoja:

Ilmastoasiantuntija Edda Sundström, p. 044 4914 269, edda.sundstrom@sll.fi

Ympäristöoikeuden asiantuntija Laura Kolehmainen, p. 044 49 38719 laura.kolehmainen@sll.fi